

Loonmatiging geen wondermiddel

Tien jaar lang (1980-1990) is er in Nederland een beleid gevoerd van loonmatiging en nog eens loonmatiging en een geleidelijke sanering van de openbare financiën. Geholpen door de verbetering van de internationale conjunctuur droeg dit beleid ertoe bij dat de winsten en investeringen van bedrijven zich herstelden, dat de sterkste werkgelegenheids groei van de EG werd gerealiseerd en dat het financierings tekort van de overheid tot hanteerbare proporties werd teruggebracht.

Maar nu de conjunctuur is omgeslagen, blijkt de winst van de jaren tachtig weer grotendeels verloren te zijn gegaan. Het *Centraal Economisch Plan 1993* laat zien dat de economie er in een aantal opzichten veel slechter voor staat dan in 1989¹. Volgens de ramingen van het CPB komt de arbeidsinkomensquote in 1994 bijna 7 punten hoger uit dan in 1989, is de verhouding tussen het aantal inactieven en actieven aanmerkelijk slechter en het aantal werklozen en arbeidsongeschikten 70.000 resp. 60.000 hoger. Ook als we er rekening mee houden dat een conjunctuureel hoogtepunt wordt vergeleken met een dal, is dat een zorgwekkende ontwikkeling. Vooral omdat ook niet direct een verbetering in het verschiet ligt. Integendeel, in een verkenning tot 1998 laat het CPB zien dat de problemen die nu nog deels van conjuncturele aard lijken te zijn, een permanent karakter dreigen te krijgen.

Als oorzaak van de verslechterde prestaties sinds het begin van de jaren negentig noemt het CPB dat het Nederlandse bedrijfsleven door de toenemende concurrentie op de internationale markt een flinke veer heeft moeten laten. Om marktaandeel te behouden, moest een belangrijk deel van de winstmarge worden prijsgegeven. Daarnaast stonden de winsten onder druk door de ontwikkeling van de arbeidskosten. Terwijl de reële arbeidskosten in de jaren tachtig gemiddeld met niet meer dan 1/4% stegen, groeiden ze vanaf 1990 jaarlijks met meer dan 2% en in 1992 zelfs met bijna 4%. Als gevolg daarvan slaat de jarenlange groei van de werkgelegenheid in 1993 om in een daling. In combinatie met de forse groei van het arbeidsaanbod (70.000 à 80.000 personen per jaar) gaat de werkloosheid oplopen en verslechtert de verhouding actieven versus niet-actieven.

In dat licht wekt het geen verbazing dat CPB-directeur Zalm hamert op een terugkeer naar de straffe loonmatiging van de jaren tachtig. Loonmatiging helpt de gevolgen van de waardestijging van de gulden ongedaan te maken, draagt bij aan herstel van de winstgevendheid van het bedrijfsleven en is goed voor de investeringen en de werkgelegenheid. Door loonmatiging wordt arbeid ook minder duur en dus meer ingeschakeld. De situatie op de Nederlandse arbeidsmarkt laat eenvoudig geen andere keus.

Toch kleven er ook gevaren aan een al te eenzijdige nadruk op loonmatiging als middel tegen alle kwalen. Het kan de aandacht afleiden van de structu-

rele maatregelen die op diverse terreinen noodzakelijk zijn.

In de vorig jaar verschenen studie *Nederland in drievoud* wees het CPB op de kwetsbare positie van belangrijke delen van de Nederlandse industrie. Het Nederlandse exportpakket wordt te zeer gedomineerd door relatief laagwaardige producten waarvoor de perspectieven op lange termijn niet rooskleurig zijn vanwege (a) de lage inkomenselasticiteit en (b) de grote gevoeligheid voor internationale concurrentie (procesindustrie, agro-industrie). Het is gevaarlijk te denken dat de druk op de winstmarges in deze sectoren verdwijnt als de conjunctuur aantrekt. Evenzeer is het gevaarlijk om loonmatiging te beschouwen als oplossing voor de problemen in deze sectoren. Loonmatiging kan de druk misschien wat verlichten, maar is geen alternatief voor de noodzakelijke 'upgrading' van het Nederlandse exportpakket. In de 'matigings'-jaren tachtig is hier te weinig werk van gemaakt.

In de tweede plaats is het van belang te beseffen dat de internationalisering van de economie niet aan de arbeidsmarkt voorbijgaat. De nettolonen zijn in Nederland al lager dan in Duitsland, België en Frankrijk. Er zit weinig perspectief in een beleid dat poogt daar nog verder onder te duiken. Vroeg of laat gaat dat ten koste van de beschikbaarheid van hoogwaardige arbeid, die in toenemende mate de beslissende factor in de internationale concurrentiestrijd vormt.

Een derde probleem is dat de combinatie van een hoog minimumloon en lage contractlonen het hele loongebouw comprimeert. Daardoor is er nauwelijks ruimte om produktiviteitsverschillen in beloningsverschillen tot uiting te laten komen. Dat schaadt de flexibiliteit op de arbeidsmarkt. Flexibiliteit die broodnodig is om op de steeds veeleisender internationale markten in te spelen.

Ten slotte kan de nadruk op loonmatiging verhinderen dat de vinger wordt gelegd op de werkelijke zere plek van de Nederlandse economie: de hoge en nog steeds verslechterende verhouding tussen het aantal actieven en niet-actieven. Als loonmatiging leidt tot uitstel van maatregelen om dat probleem aan te pakken, leggen we de aanpassingslast aan de verkeerde kant van de arbeidsmarkt.

Gezien de weer oplopende werkloosheid en de sterk verminderde winstgevendheid van het Nederlandse bedrijfsleven, kan loonmatiging niet ontbreken in een beleidspakket om de Nederlandse economie te versterken. Maar loonmatiging is niet het middel tegen alle kwalen. De structurele problemen rond de samenstelling van het exportpakket, de werking van de arbeidsmarkt en het stelsel van sociale zekerheid vragen om complementaire maatregelen.

L. van der Geest

1. Centraal Planbureau, *Centraal Economisch Plan 1993*, Sdu Uitgeverij, 's-Gravenhage, 1993.